

ПСИХОЛОГІЧНА КОМФОРТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Вступ. Дистанційна форма навчання потребує нового погляду на процеси навчання та учіння у психологічному аспекті. У зв'язку із цим потребують особливого розгляду питання психологічної комфортності тих, хто навчається, і тих, хто їх навчає (суб'єктів дистанційного навчання [3]).

Основна частина. Взаємодія педагога і того, кого він навчає, опосередкована людино-машинним інтерфейсом, відбувається у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Психологічна комфортність розглядається науковцями як “внутрішній (щодо структури особистості індивіда) чинник ефективності діяльності в цілому й учінневої діяльності зокрема, який у ситуації навчання стосується, насамперед, організації діалогової взаємодії” [1; с. 148].

У концепті психологічної комфортності вирізняють два важливі аспекти: *діалогово-інтерфейсний* (відображає відповідність способу і форми подання інформації психологічним і фізіологічним закономірностям сприйняття й обробки інформації людиною; візуальні характеристики інтерфейсу) і *соціально-організаційний*.

Критеріями психологічної комфортності суб'єктів дистанційного навчання є: психологічна комфортність когнітивних і афективних процесів; візуалізація руху як чинник підсилення перцепції (чуттєвого сприйняття зовнішніх предметів людиною); психологічна комфортність міжособистісної взаємодії [1].

Шляхами забезпечення психологічно комфортного середовища з погляду на механізми сприйняття та обробки інформації людиною є:

– *візуальне подання інформації* (потребує врахування психологічних закономірностей сприйняття людиною тексту та зображення, розташування інформації на екрані, неперевантаження деталями, структурованості візуальної інформації, кольору, темпу зміни зображень чи тексту тощо). Організований навчальний матеріал краще піддається сприйняттю, розумінню та запам'ятовуванню, ніж неорганізований;

– *мультимодальне подання інформації* (використання кілька різних комунікаційних каналів (слухового, зорового, тактильного тощо) для підвищення ефективності навчання завдяки притаманному людині механізму паралельної обробки інформації, яка надходить з різних каналів;

– *забезпечення максимального рівня інтерактивності* (когнітивні успіхи курсантів, слухачів будуть значно вищими у разі навчання в інтерактивному стилі, зокрема завдяки взаємодії з педагогом між собою).

Для підсилення перцепції у дистанційних курсах застосовують рух, який візуалізує навчальний матеріал, а це дає змогу максимально полегшити сприйняття суб'єктом інформації і сприятиме кращому її розумінню. При цьому форма (спосіб) презентування інформації має максимально полегшувати сприйняття змісту; проектування повідомлень системи – задовольняти вимоги доступності та зручності для студентів, курсантів, слухачів; організація діалогової взаємодії між суб'єктом навчальної діяльності (педагогом) і суб'єктом учінневої діяльності (курсантом, слухачем) – служити для забезпечення ефективності навчання.

Характеристики діалогової взаємодії у дистанційному навчанні, як технічно опосередкованому процесі, визначаються перцептивними й універсально-психологічними особливостями людини та формуються під впливом обраної педагогом освітньої ідеології та його особистісних характеристик. Саме тому під час підготовки та впровадження дистанційного навчання суб'єктам навчальної діяльності (науково-педагогічним працівникам, методистам тощо) необхідно:

1) враховувати індивідуальні та *психологічні особливості суб'єктів учінневої діяльності* (курсантів, слухачів), які відображаються у дистанційному навчанні:

– типи сприймання інформації (візуалам і дигіталам легше сприймати інформацію дистанційно, аудіалам і кінестетам – важче, тому вони потребують тісної взаємодії з іншими курсантами) [4];

– типи темпераменту (для мотивації холерика та сангвініка потрібно розробляти значно більшу кількість інтерактивних завдань і спеціальні доручення у віртуальній групі; для флегматиків має бути проста й доступна мова інтерфейсу; меланхоліки потребуватимуть педагогічного супроводу і підтримки) [4];

2) враховувати *афективні аспекти дистанційного навчання* (провідна роль у когнітивних процесах належить емоціям і мотивації):

– інтегрувати в навчальне середовище методи підвищення мотивації курсантів, слухачів (привернення та утримання уваги, збереження інтересу; відчуття релевантності матеріалу (тобто здійснення очікувань); формування упевненості в собі і почуття задоволення виконаним завданням і, відповідно, досягненням навчальних цілей), щоб постійно підтримувати пізнавальний інтерес до навчання, а саме навчання робити цікавим і динамічним [2];

– найімовірнішими під час дистанційного навчання є такі афективні переходи (зміни емоційних станів) суб'єктів учінневої діяльності, як нудьга, “плинний стан” (емоційний стан суб'єкта, коли він захоплений своєю діяльністю, і час для нього спливає непомітно), спантеличення, фрустрація, насолода і подив, які є релевантними для ситуацій складного комплексного навчання;

3) підтримувати *психологічну комфортність міжособистісної взаємодії* між суб'єктами дистанційного навчання шляхом:

– персоніфікованого характеру спілкування;

– встановлення емоційного рапорту (близьких міжособистісних відносин, які базуються на інтелектуальній та емоційній спільності) з усіма суб'єктами навчальної спільноти;

– надання емоційної підтримки (приводить до спільного переживання емоцій учасниками навчальної спільноти, об'єднує та надає відчуття належності до цієї спільноти, унеможливує переживання ними почуття самотності й ізоляції). Це стимулює до участі та успішного завершення дистанційного курсу, а створення в рамках курсу так званих “соціальних зон” – зон неформального спілкування, у яких проводиться обговорення тем, не включених безпосередньо в навчальний контент, або сторонніх тем (такий спосіб взаємодії неприйнятний у традиційному навчанні), сприятиме розумінню і відчуттю курсантом, слухачем, що його сприймають і приймають;

– надання допомоги курсантам, слухачам у виробленні індивідуального стилю учінневої діяльності, орієнтованого на ефективне засвоєння знань у ході віртуального навчання (використання техніки обговорення у малих групах, парної взаємодії, дискусій на суперечливі теми, що допомагають залучати курсантів, слухачів у навчально-комунікативні процеси онлайнового середовища);

– надання експертних знань суб'єктом навчальної діяльності (оперативний і змістовний зворотний зв'язок на кожне виконане завдання; регулярний зворотний зв'язок на повідомлення курсантів, слухачів тощо). Брак чіткого й інформативного зворотного зв'язку є одним з найсильніших стресів для суб'єктів дистанційного навчання.

4) постійно звертати увагу на *своє самовідчуття і задоволеність працею* під час дистанційного навчання порівняно з традиційним навчанням [4].

Науковці звертають увагу, що сутністю дистанційного навчання є не технологія, а спільнота (успішність дистанційного навчання має особистісний або міжособистісний характер) [1, с. 163]. Належність до певної спільноти є дуже важливою для людини. Навчальні спільноти, які мають конкретний предмет вивчення, потребують від суб'єктів навчальної діяльності (науково-педагогічних працівників, методистів) усвідомлення трьох компонентів, “перетин” яких формує освітній досвід курсантів, слухачів:

– *соціальна присутність* (відчуття взаємозв'язку зі своїми співучнями у віртуальному середовищі, незважаючи на фізичну просторову відстань один від одного) дасть змогу курсантам, слухачам уникнути переживань фрустрації, стресу, ізольованості та самотності;

– *когнітивна присутність* (відображає здатність курсантів, слухачів знаходити смисли через взаємодію);

– *педагогічна присутність* (стосується організації процесу колективного розв'язання проблем у навчальній групі під керівництвом суб'єкта навчальної діяльності).

У спільній діяльності учасників навчальної спільноти усі ці види присутності зливаються, забезпечуючи умови для глибинного учіння.

Висновки. Психологічна комфортність суб'єктів дистанційного навчання відображає задоволення їхніх потреб: суб'єктів учінневої діяльності (курсантів, слухачів) – у належності до групи (навчальної спільноти), у спілкуванні, у пізнанні; суб'єктів навчальної діяльності (науково-педагогічних працівників, методистів) – у задоволеності працею. Підготовка та впровадження дистанційної форми навчання потребує від науково-педагогічних працівників, методистів постійного підвищення кваліфікації щодо організації та володіння технологіями дистанційного навчання, а від курсантів та слухачів – вироблення індивідуального стилю учінневої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / М. Л. Смільсон, Ю. І. Машбиць, М. І. Жалдак та ін. ; за ред. М. Л. Смільсон. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 240 с. URL : <http://umo.edu.ua/biblioteka-kafedri>
2. Особливості мотивації до навчання курсантів закладів вищої освіти МВС України: метод. рекомендації / В. Г. Андросюк, О. І. Кудерміна, Л. М. Захаренко, Т. І. Юрченко-Шеховцова. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2018. 62 с.
3. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення 24.10.2020).
4. Фальштинська Ю. В. Методологічні та психологічні проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій у дистанційному форматі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Вип. 3(85). Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2016. С. 142–148. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/22266/1/27.pdf> (дата звернення 24.10.2020).

REFERENCES

1. Dystancijne navchannja: psykholohichni zasady : monografija / M. L. Smuljson, Ju. I. Mashbycj, M. I. Zhaldak ta in ; za red. M. L. Smuljson. Kirovograd : Imeks-LTD, 2012. 240 s. URL : <http://umo.edu.ua/biblioteka-kafedri>.
2. Osoblyvosti motyvaciji do navchannja kursantiv zakladiv vyshhoji osvity MVS Ukrajinu: metod. rekomendaciji / V. Gh. Androsjuk, O. I. Kudermyna, L. M. Zakharenko, T. I. Jurchenko-Shekhovcova. K.: Nac. akad. vnutr. sprav, 2018. 62 s.
3. Pro zatverdzhennja Polozhennja pro dystancijne navchannja : nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrajinu vid 25.04.2013 № 466 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (data zvernennja 24.10.2020).
4. Faljshtynsjka Ju. V. Metodologichni ta psykholohichni problemy vykorystannja informacijno-komunikacijnykh tekhnologij u dystancijnomu formati. *Visnyk Zhytomyrskogho derzhavnogho universytetu imeni Ivana Franka. Pedagoghichni nauky*. Vyp. 3(85). Zhytomyr : ZhDU im. I. Franka, 2016. S. 142–148. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/22266/1/27.pdf> (data zvernennja 24.10.2020).